

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Egy kis körut Európában.

(Folytatás).

Lépjük át most szép hazánk határát és vessünk egy rövidke pillantást a kettős birodalom Lajtán tuli részére. — Fájdalom itt sem sokkal örvedetesebb a katholicismus helyzete, mint saját édes hazánkban tapasztalók. Mióta ugyanis az apostoli Szentszékekkel kötött egyezmény (concordatum) egyoldalulag felbontott, tekintet és figyelem nélkül a hithű püspökök egyhangu tiltakozására az egyház szabadságait és jogait sértő törvényeknek egész sorozata jött létre, a miben tagadhatlanul legtöbb része volt a liberalis elvekkel saturált és végtére is csufosan megbukott Stremayr cultusminiszternek a híres vallás-ellenes oktatási törvény szerzőjének. Ezen alapon az iskola egészen elszakított az egyháztól, magok a kizárólagosan kath. iskolák kivonattak az egyház joghatósága alól, meghagyatván még kezében ugyan, de megszorítva, megnehezítve, sokszorosan megnyirbálva a vallásoktatás. Végre ütött azonban a liberalis gazdálkodásnak is az órája. A cseh episcopatus kezét szorítva az osztrak püspökökkel áttörhetlen phalanxot képeztek az új oktatás törvény ellenében, kijelentvén, hogyha szavuk figyelembe nem vétetik, az eddigi iskolai törvények keresztülviteléhez minden közreműködésüket meg fogják tagadni. Eme határozat keresztülvételére azonban nem volt szükség, mert a liberalis ronto-bontó kormányt egy józanabb conservatív miniszterium váltotta fel, melynek oktatásügyére Conrad, ki mindjárt a miniszteriumba való lépésekor komoly szándékát nyilvánítá arra nézve, hogy az iskola-kérdést közmegelegedésre megoldja. Nem is hiányzik benne a jóakarát, csakhogy kezei sokban megkötve a liberalismus lidércz nyomása alatt nyögő

parlament által, melynek gonosz szikláján a miniszter legjobb akarata is hajótörést szenved. Meg van ugyan a kormánynak hasonérzelmű conservatív többsége, csakhogy ez a szájas kisebbség által terrorizálva, nem bír oly erélyt kifejezni, mely egy határozott lépésre szükséges volna. És így született meg szomszédállamunkban az egyházra nézve az a helyzet, melyet se hidegnek se melegnek nem lehet nevezni. — Föl Noricum! Egy Lipót lángszelleme legyen a pallos kezében, melylyel szétmetszeni siess ama köteleket, melyek megbénítják szabad tevékenységedet!

Az érdekezésség, mely sok tekintetben összefűz bennünket készített, hogy tekintetünket a testvér-állam után nagy Németországra fordítsuk. — „A türelmetlenség szelleme, mely a prot. országokat oly szembeszökőleg jellemzi, itt sem hiányzik.” Így irt derék Munkaynk 1855-ben Poroszországról, midőn az öreg Vilmosnak császári korona még nem ékíté fejét.**) Pedig akkor Vilmos király oly barátságos és jogos indulatot mutatott a katolikusok iránt, hogy egyháztörténetiróink csak elismeréssel szólhatnak a béke visszaállítására irányzott intézkedéseiről.***) De fájdalom mit írhatunk ma a 10 év óta egyesített Németországról, s benne a kath. egyház helyzetéről?! Alig sikerült ugyanis Bismarck birodalmi kancellár vas kezének, a kath. Ausztria-Magyarország vétkes közönyössége folytán, a diadalmas és örökre emlékeztetes porosz-francia háboru eredményeül királyi ura ősz fejére a császári koronát föltüzni, azonnal beállt az ellenséges fordulat a katholicismus iránt, a porosz kormány a 66- és 70-iki győzelmes harcok után fegyverét legbecsületesebb és legbékésebb polgárai ellen kezdte fordítani, úgy látszott, hogy az „új

*) L. Munkay. „Ist. földi Orsz.” I. köt. 147. l. Pest, 1855.

**) L. Robits. „Egyház.” II. k. 169. l. Ford. a Veszpr. nörp.

németcsászárság“ nem állított föl más czélből, mint hogy a kath. egyháznak a nagy Németbirodalomban való megsemmisítése által a császári korona mellett a tiara is ragyogtassa a győztes protestantismus hatalmát. Az üldözés egy 1871-ben kiadott rendelettel vette kezdetét, melylyel a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban a kath. ügyek elintézésére Vilmos király által felállított katolikus osztály felszólaltatott, s delelőpontját érte el az 1873-iki hirhedi májusi törvényekben, melyeknek életbeléptetésével kezdetét vette az oly sok bajt és nyomort szülő „kulturharc“, vagyis a kath. egyház legádázabb, legdühösebb, de egyszersmind legigazságtalanabb üldözése. A katolicismus általában, különösen pedig a vatikáni zsinatnak a pápai tévmentességről szóló dogmatikus határozata miatt, Döllinger, Friedrich, Berchtold, Schulte, Huber, Enhuber stb. stb. ó-katolikus coripheusok hamis sophismái alapján „államveszélyesnek“ nyilvánított ki. A szerzetesek békés lakaikból kiűzettek, virágzó egyházmegyék püspökeiktől, parochiák lelkészeiktől megfosztattak, s a megteremtett „jogállam“ penészes börtönei gonosztevők helyett kötelességeiket teljesítő kath. püspökök- és papokkal teltek meg. A haldoklók elhaltak minden lelki vigasz nélkül, a gyermekek felnőttek keresztelés és vallási oktatás nélkül. De ki tudná előszánlálni azon rombolást, melyet ezen jellemezhetlen vallásüldözés előidézett nemcsak a vallás, hanem a társadalom terén is? Mert hiszen ma egy józan gondolkozású ember sem vonja kétségbe, legyen az katolikus vagy protestáns, hogy az ifjuságnak újabb időben ijesztő mérvben észlelt féktelen elvadulása a legvetemedettebb gonosztevőknek évről-évre mind nagyobb mértékben való szaporodása, a nyílt istentelenséggel párosult meztelen erkölestelenség, s a társadalmat felforgatással fenyegető social-democratismus elkamaszodása, a szerencsétlen kulturharcnak sajnos következménye és fanyar gyümölcse.

És itt nem tehetem, hogy meg ne említsem, miszerint porosz katolikus hitsorsosainknak a legszélőbb és legerőszakosabb ellenségeskedést és üldözést épen azon körökből kelle szenvedniök, melyeknek teljes polgári és állampolgári egyenjogosításán, vagyis emancipatióján a 48-as és 50-es években épen a katolikusok oly erélylyel buzgolkodtak. Érttem a zsidókat, kik a vett jótéteményeért a leggaládabb üldözéssel fizettek. „Az egész kulturharc alatt — mondja Reichensperger — a zsidósajtó az ellenségeskedésben ellenünk az első sorban állott; az idő-

ben, a zsidó polgártársaink kezei közt lév³ vagy befolyásuk alatt álló sajtó, minden módon oda dolgozott és hozzájárult ahhoz, hogy azon alkotmányczikkek, a melyek a mi vallásszabadságunkat védelmezték, felforgattassanak. És ugyanazon sajtó mindazon szidalmazásokat, melyek legszentebb érzelmeink és érdekeink ellen szórattak, minden téren még tetézte és tullicizálta.“^(*) „A harczi riadót azonban — írja Sullay — lehangosabban fújták, s a semmisítő fegyvert legvitézebben kezelték azok, kik az egész kereszténységnek ősi és esküdt ellenségei: a thalud követői és a reform zsidók.“^(***)

Igaz, hogy mihelyt nagy bölcseségű Szentatyánk XIII. Leo a trónra lépett, az oktalanul előidézett bajok megszüntetése végett megkezdődtek a Szent-szék és a porosz kormány között a békétárgyalások, ezek azonban a porosz kormány szűkkeblűségén mondhatni hajótörést szenvedtek és eddigelé semmi más eredményre nem vezettek, mint az ugynevezett juliusi discretionalis törvényekre, melyek a kulturharcot ha enyhébbé is teszik, de azt meg nem szüntetik; lévén az általuk nyert egyedüli vívmány az, „hogy a törvényesen alkalmazott lelkészek fölhatalmaztatnak a halálozás vagy száműzetés által elárvult hitközségeknek a vallás vigaszait nyujthatni,“ a mi eddig szigorú büntetés terhe alatt tiltva volt. — Hogy meddig tartanak ezen elszomorító állapotok, az természetesen a bölcs isteni gondviselés mély titkát képezi. Windhorst a lelkes centumpárt vezére azon reményének ad kifejezést, „hogy addig már nem tarthat, mint a meddig tartott.“ Kétségbeesnünk pedig semmi körülmények között sem szabad; annál kevésbbé, mert ezen szerencsétlen kulturharcnak még más következménye is lett, mint a melyet az ellentábor maga elé tüzött vala, az t. i. hogy Németország katolikusait felrázta halálos lethargiájukból, s egy szent harcra tömöríté össze, mit a b. e. Molitor a következő szavakban ad a friedlingeni káplán szájába: „Valóban térdénállva kell hálát adnunk Istennek ezen ugynevezett kulturharczért, mert egy ily pofonütés nélkül nem ébredt volna föl a kath. Németország.“^(****)

(Vége követk.)

Oriens.

*) L. a porosz képv. házban 1880. nov. 20-án tartott beszédjét.

**) L. „Kulturharc.“ 264. l. Eger 1880.

***) L. „Friedl. Kápl.“ 62. l. Magy ford.

Czuczor Gergely hőskölte-ményei.

Tanulmány Dr. Fülöp Adorjántól.

(Folytatás).

Czuczor is dolgozott tovább. Harmadik hőskölte-ménye „Botond” volt. Teljesebb, kerekítettebb az előbbi kettőnél. S még itt a történelem hőse a költe-ménynek is valódi hősvé válik, tehát nagy, magasztos jellem, addig lyrai természetű epizodja is ékíti a költe-ményt. S midőn e költeménye vonzóbbnak tűnik fel, egyedül a szerelem okozza.

Az eposban, különösen ha nagyobb terjedelmű-elengedhetetlenül szükségesek az epizodok, különben is a kotta erejét, ezek tüntetik különösen ki.

A folytonos csatazaj, akármily választékos nyelvvel s érdekesen irassák is le, elvégreis fárasztó lesz; kell tehát egy-egy pihenő pont, hol nem annyira a képzelet mint a szív gyönyörködjék.

„Botond”-ban van egy-két ily nyugovó pont, melyre annál több örömmel terünk ki, mivel szorosan összefügg a tárgygyal s felelteti velünk a csaták vad zaját.

Tartalma ez: A magyarok Görögországban táboroznak. Botond, hogy a vitézeket felvidámita, apródját hívja be daltani. Ez eladolja: Béd, mint raboita e Poldydot. Bodóteny, ki e nőért titkon lángol, ejnek ide-je értesülvén a dalból Poldydora holleteri, elindul Béd táborába, s azon ürügy alatt, hogy Botond nőül akarja venni, elcsalja s maga meg a leánnyal átszökik a császár tovezerehez, ki egyszersmind a leány atyja volt. A görögök pedig meghallván Bodótenytől, hogy Botond hazájába szándékozik visszatérni, nagy örömmel nagyjak oda a vár alatt kiteszített satraikat. A legkisebb veszt sem sejtő császár, másnap a vártaláról észreveszi a magyarok közeledtet. Botond nemsokára le is telepedik sergével a vár körül. A törtentekrol már értesüve leven, Oport, egy nő vitézét követül el is küldi a császárhoz. A császár megjíed, de Theophan tanácsosa tagadolag valaszol. Botond azonban követelése-tol nem áll el. Bodóteny, a leány alattomos elrablója ajánlkozik is Botonddal megvívni, de ez nagyon serti a tös-gyökeres görög Alkidest, s most ezek vívnek meg s Bodóteny esik. Mután pedig Botondot semminemű ígé-retteket a vár alól eltávolítani nem sikerült. Alkides testi erejeben tul bizva kiáll a vár falára, tennen kiáltozva, hogy ket magyar jöjjön vele egyszerre bajt vívni. Azonban Botond egyedül, egy maga all elő. Hadurba vetve bizalmát, távozik a harcra s a görögöt le is veri. A görög sereg megfutamodik, a város lakói ha-jókra menekülnek s mire a magyarok beveszik a várost s Botond beüti a kaput, a város üres lesz. Oport ujra követül küldik, s most már a megjíedt görögök meg-adnak mindent, s a megengesztelt Botond eltávozik a vár alól.

Czuczor a történelmi eseményt leggyöcs szíle-ővezve, dolgozza fel.

Kézai kronikájában elmondja, hogy a magyarok Bolgárországba nyomulva, Drinápolyig jutottak, mivel

sereg nem jött ellenök. Nemsokára Konstantinápoly elé értek, hol egy óriási görögöt küldöttek ki, — ki azt kívánta, hogy két magyar birkozzék meg vele. Ha a két magyar földhöz veri, Görögország adót fizessen. (934—958).

Midőn tehát Czuczor az egyszerű történelmet Poldyora belehozásával bőviti, s így Botondnak hadjáratát kalandos színezetűvé teszi, s egyszersmind a zsák-mány vadászó magyarok célját végeredményében nemesebbé.

E darabban van invocatio, segélyül hívása a műsának. Az invocatio úgy vélem, sokkal inkább alkal-mazható, (mint másához való folyamodás) őskori törté-netből merített tárgyauknál. Régies színezete levén, tetszetőbben egyezik a tárgygyal. Van az „Aradi gyü-lésben” is kevés ehhez hasonló, de inkább a tárgy ujjab szellemében felfogva, mi nagyon is helyes. Mint a gé-pezetnek, úgy ennek is egyezni kell a kor hitével.

Ő a gépezetet nem igen használja. Nem is kis do-log, ezzel helyesen elbánni. Nála a gépezet leginkább oly vonásokban van használva mely inkább gyö-nyörködtet, mint meglep nagyszerűségével. Midőn Alkides kiáll a várfalára bajra hiva fel a magyarokat.

„... maga méri vitéz szemmel, s főz ellene harczot.

A nagybárdú Botond, s így szól lelkében előtted Buzgólkodva: „Hadur, ég és föld istene, fényes Dárdavető magyarok védője, nagy ostora rosznak! Hogyha mikor csörgő patakok zöld partjain égett Áldozatim gyönyörű illattal szálltak egedbe: Hallgass meg, szikrát adj csak jobbamba szünetlen Égő lángodból, hogy meg ne gyalázza nevünket A görög Alkides; legszebbik tisztaféher mén Esni fog áldozatul tőlem hős csermelyi völgyben.”

Szölt s Hadur teljesíté kérését. Sokkal szebbe-, kedvesebben van alkalmazva, mintha a párbaj köze-pette mindkét részről, egymás ellen vivó felsőbb hatal-makat hozott volna bele.

Tárgyalására vonatkozólag emlitém, hogy ő az eseményt kibőviti, nemes célúvá teszi, mi nagy érdem, annál is inkább, mert ez legkevésbbé visszatetsző.

Jellemeit illetőleg, Botond legkikerítettebb. Hős, bátor, hatalmas az ellennel szemben, büszke, de nemesen érző magyar. Magyar a szó valódi értelmében. Szelid, nyájas a nőekkel szemben minőknek őseleinket mondják: s mi még ehhez a legszebb vonás, a testi erő-ben való nem tul híves s az a természetes vallásosság, melylyel a nemzetek őseiket, s így mi is a magunkéit felruházni szeretjük.

Többi személyei teljesen nem olyanok, hogy min-denikről valami különös képet alkathatnák.

Különösebben még Alkides érdemli meg figyel-münket. Botondnak édes ellentéte, nemes jellem, bár kevésbbé mint az. Erős, de erejében tulhitt; hazája sor-sát szíven viselő, de személyes érdekből, büszkeségből, nemes, mert az ellent, ha áruló megveti. Czuczor ösz-szes darabjaiban sincs oly szépen alkotott jellem, mint Botond — mely bár röviden van rajzolva, de teljes egész.

Ennél sokkal nagyobb érdeme neki, a tárgyának központ körüli forgása, mely szorosán és szépen meg van tartva; az episodák is nagyon illenek a tárgyba, annak alsóbb kiegészítő részeit tevén.

(Folyt. köv.)

TÁRCSA.

„Dalt zengek a Szeplötelennek.“

Tul-tul az ég kék bársony szőnyegén,
Hová a csillagfény is félve hull
S a napsugarak rezgő zengzete
A trón közlül hol szent zenére gyul:
Ott ül kiért milliók epedtenek...
„Én dalt zengek a Szeplötelennek“...

Sötét éj volt. Mély gyászt viselt a föld.
Négyezredes vakság fődé szemét;
Iránytalan bolyongott a világ,
Vezér nélkül az éjben szerzte szét —
És nem szállott az éghez fel ének...
„Én dalt zengek a Szeplötelennek“!

Néha pislogott csak egy-egy sugár,
Mint pásztor-tűz! küzdve a vakéjjel,
S a halványan kékélő jövőnek
Titokzatos méhét tüntetvén fel.
És dal zendült Izrael Istenének...
„Én dalt zengek a Szeplötelennek!“

De jött az ár s kioltá a tüzet,
Borzasztóbb lett a sötét s rimesebb
Csak jajt, nyögést és vértócsát növelt
A jogtalan aczél ütötte seb.
S késett az ir... a jóltevő kezek...
„Én dalt zengek a Szeplötelennek!“

Nem férfi vitt a férfi mell ellen.
Fásult szív volt, vak kéjtől elvadult
Ár küzde a cseppel haláltusát,
S kimélytelen rombolt pusztita, dult.
S elnyomta, de nem semmithette meg...
„Én dalt zengek a Szeplötelennek!“

Rablánczait könnyével élteté,
Üldözője kényének szült a nő,
Az ifju szüz, ostorcsapás alatt,
A szolgaság nehéz jármára nő.
Bus sohaj lett imája a szívnek
„Én dalt zengek a Szeplötelennek!“

A földre hullott a legtisztább harmat,
Megnyilt méhe a szép „szüz virágnak,“
Felkelt a nap. Élet szállt a földre
És az ajkak háladalt kiáltnak,
Magasztod a népek Istenének...
„Én dalt zengek a Szeplötelennek!“

Sz. Pál megtérésekor.

(Egregie Doctor...)

Szent Pál jeles tanító!
Oktass erényre;
Magaddal kebleinket
Ragadd az égbe;
S mig napba fátyolon át
Tekint a szent hit:
Dicső napként derüljön
Szeretetünk itt.

Legyen a sz. Háromság
Egy Istenének
Enyészhetlen dicsőség
S örömdus ének;
Nagy tisztelet, hatóság
Neki örökkön,
Ki mindent rendben intéz
Örök időközön!

Imets F. J.

A várostól a várig.

(Karczolat Gyulafehérvárról).

(Folytatás).

Pocsolyával talpalt utad szemig (olv. ablakig) földbesülyedt házak közt, és a kasztrendszer eldítéletéből kivetkezett, de lábikrádra éhező ebek sorfala mellett vezet el. Minden lépten-nyomon egy-egy szin-padi sülyesztő, hol az olvadékony kátyu rokonszenves ömlengéssel borul merengő czipód lakkmázára, a tova ramló kocsikerék pedig Laplace nélkül is ruhádra, magyarazza a csillagrendszerek keletkezésének képét.

Habár terhedre esik, az ut marasztaló sarából magadat kiszakitanod, zarándokságod gvalogutja jobb felé térít, hol a jövő méhéből emancipált fasor fogad ölebe. E sétánynak verejtékgyöngvők által öntözött fái a nagyatermettség szenvelgésével ágaskodnak fel gyermekségük faburkolatu polvájában, s alkalmasok, hogy nagy reményeket köthessen hozzájuk a publicum. Sűrűségök elárulja, hogy még azon korátalagai, midőn a távolságot nem 1/a kilométer, hanem a mérföld hányadosaival számították. A trottoir kavicsmezbe van burkolva éles kitartással vetvén a tört mindazon talpak ellen, melyek elég vakmerők a közérdekben magasra vivő szenvdelmét (már t. i. az ut jókarban tartását) lábbal tiporni.

Ezen luxus articulus egy óriási parkon hasal keresztül, melyet egy maga nemében páratlan kertész a természet ép oly ritka gonddal, mint szeszélylyel rendezett be. Gyepszönyege finom pókhálóval és ökörnál arabeszkeivel van keresztülfonva, s különösen — a mivel még virágházak sem dicsekedhetnek — buján tenyésznek itt télen a hó- és jégvirágok. Élőlény által még soha át nem kutatott beléndek és bogáncs ösbo-

Pál A.

zótjait merész hajlongásokkal kerülik a nem épen szá-
mártövistelen ösvények. A bojtorján és ördögborda
megragadó ragaszkodással viseltetik az átmenő iránt,
s brünner-czipődön át érezteti mardosó sorsának csi-
pösségét az árvacsalán. Habár ezen tér kimelését a
művelt közönség figyelmébe melegen ajánlja egy a ha-
tárpásztor magaslataig emelkedett feliratos tábla, mégis
egy tudósnak korlátot nem ismerő privilegiumával üti
mindenbe orrát amott az a vastagbőrűek családfáján
termett földbuvár, ő jelenleg ugyan a legbehatóbb geo-
logiai kutatásokba mélyedt, azonban olykor-olykor bo-
tanisálással is foglalkozik, e mellett genialis mathematicus,
a mennyiben a gyökvonást memoriter eszközli.

Nem hiányzik innen még az andalító zene sem.
A levegőben az übungsmarsch zephyrje susog, valamint
hogy kiveres-nadrágbólított, ámde a fegyverviselésnek
salvus conductusával felruházott cigányzenész taka-
rodója mellett keres magának jobb hazát a burján-csa-
lit egyedül szárnyasa a pályavesztett szunyog. Bár-
merre futsz, rohansz, utánad hasit a trombitaszó, meg-
ragadja, furdalja füledet mint Kaint a lelkiismeret s
kedélyednek közös ügyért hangolt idegszálaiban keresi
a resonantiát. Ezen, a mult, jelen és jövő nemzetközi
zenéjének fülbecsepegő forrása ott bugyog föl a nor-
malis iskola közelében, igen alkalmason arra, hogy
diligentia idején a polgárság jövője nagyrebecsült fülé-
nek zenészeti talentumát dressirozza.

(Folyt. köv.)

Kisebb közlemények.

A „szebenmegyei rom. kath. tanítóegylet“ évi jelentése.
Irta és 1880. évi okt. hó 27-én 28-án tartott közgyűlésen
felolvasta Szász Károly egyleti jegyző.

(Folytatás.)

Rövid idő alatt készen voltak az alapszabályok s
az 5 tagu bizottság közreműködése mellett korelnők
1879. februárhó 24-ére alakuló közgyűlést hirdetett.
Ezen gyűlésre meghivattak a helyen székelő összes ta-
nitók és lelkészekon kívül a szebeni egyházkerületben
levő összes papság és tanitók.

A jegyzőkönyv tanúsága szerint e közgyűlésen je-
len volt 22 tag. A vidékiek nagyobb része, részint a tá-
volság részint pedig más körülmények miatt nem je-
lenhetvén meg, 8-an írásban jelentették ki, hogy az egy-
letnek tagjai kívánnak lenni. A vidékről megjelentek
a teréz-árvaházi tanítóknál voltak elszállásolva.

A Teréz-árvaház épületében tartott eme gyűlésen
az alapszabályok felolvastattak s fejezetenként tárgyal-
tattak, míg nem végleg megállapítottak.

A gyűlés az eddigi 5 tagu bizottság működésével
meg lévén elégedve, továbbra is megbizta az ügyek
vezetésével. A megerősítés végett felterjesztett alap-
szabályokat püspök urunk ő Excellentiája a nagyméltó-
ságu vallás- és közoktatási m. kir. ministeriumnak f. é.

julius hó 18-án 18,161 szám alatt kelt magas leiratában
foglalt következő észrevétellel küldötte vissza:

1) említett alapszabálytervezetben meghatározandó
lenne a) a bizottsági gyűlések érvényes határozatai ho-
zatalánál szükséges szavazat arány; b) az egyletbe a
fölvételi jogot ki gyakorolja? — c) a köz- és bizottsági
gyűléseken vezetendő jegyzőkönyvnek mikénti hite-
lesítése.

2) fölveendő továbbá, hogy mindazon esetleg ho-
zandó közgyűlési határozatok, melyek az alapszabályok
megváltoztatását, az egylet feloszlását, s ez esetben va-
gyonának hova fordítását célozzák — foganatóság
előtt a királyi ministeriumhoz felterjesztendők.

Végre 3) világosan kiteendő, hogy az esetben, ha
az egylet az alapszabályokban meghatározott célt és
eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartja — a királyi
kormány által — a mennyiben további működésének
folytatása által az állam, vagy az egyleti tagok vagyoni
érdeke veszélyeztetnék, s a felfüggesztés után elrende-
lendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg
fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok meg-
tartására különbeni feloszlás terhe alatt köteleztetik.

Az alapszabályok ezen magas leiratban foglalt
utasítás szerinti módosításának, illetőleg kiegészítésé-
nek eszközölhetése végett a bizottság, miután ugy ta-
lálta, hogy azok az alapszabályok lényegét nem támad-
ják meg, s csak is alaki — sok tekintetben szükséges
kiegészítéseket igényelnek. Ez okból nem vélte szük-
ségesnek egyletünk távol lakó tagjait rendkívüli gyű-
lésre behívni, sem pedig az alapszabályok megerősí-
tése ügyét távol időkre elhalasztani; 1879. szept. hó 20-
ára rendkívüli gyűlésre hívta össze a helyben lakó ta-
gokat. Ezen gyűlésen 11 tag volt jelen. — A tisztelettel
említett magas leirat felolvastatván, az abban foglalt
utasítások elfogadtattak, s az alapszabályok azok ér-
telmében módosítottak illetőleg kiegészítették s meg-
erősítés végett újból felterjesztettek.

Végre kegyelmes főpásztorunk ő nagyméltósága
tanítóegyletünk üdvös munkásságára Isten segítő ke-
gyelmét kívánva, a nagyméltóságu vallás- és közokt.
ministerium által f. é. november 7-én 29,827-ik sz. a.
a bemutatási záradékkal ellátott, s a maga részéről is
f. é. november 16-án 3556-ik sz. alatt helybenhagyott
alapszabályokat azon ohajtással kegyeskedett lekül-
deni, hogy az egylet szervezéséhez szorgalmasan és
erélyesen hozzáálljunk.

Az így felsőbb helyeken megerősített alapszabá-
lyok kinyomattattak s az igen tisztelt tagtársak között
ki lettek osztva.

1879. december hó 20-ára az 5 tagu bizottság szer-
vezkedési, illetőleg alakuló közgyűlést hívott össze. A
Teréz-árvaház templomában tartott ünnepélyes isteni
tisztelettel kezdődő közgyűlésen jelen volt 18 tag.

Az alapszabályok nyomán titkos szavazattal kö-
vetkezőleg szervezkedett egyletünk tisztikara és bizott-
sága:

Elnökök: Roszkosni Elek teréz-árvaházi igazgató.
Alelnökök: Orelt Lajos belv. áll. el. iskolai tanító.

Magyar jegyző: Szász Károly teréz-árvaházi tanító. **Német jegyző:** Bittermánn Ágoston belv. rom. kath. elemi tanító. **Pénztárnok:** Horváth Miklós áll. elemi isk. tanító. **Könyvtárnok:** Szánthó Mihály teréz-árvaházi tanító. **Bizottsági tagok:** Roszkosni Elek elnök. Orelt Lajos alelnök. Szász Károly jegyző. Bittermánn Ágoston. Bakk Endre vizaknai plébános. Pfalz Károly orláthi plébános. Ba-áti János rk. elemi tanító. Thomándl József árv. tanító. Lubinszky Emma áll. isk. tanítónő.

Ezzel az egylet működésének sikeressé tételére irányzott némely határozat megalakítása után, az egylet első közgyűlése véget ért, s az ügyek intézése a bizottságnak adatott át.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Midőn az 1879-ik évi decemberhó 29-én egyletünk megalakulásának emlékezes napján a bizottság, az alakító gyűlés nagybecsű bizalmánál fogva, az egylet ügyeinek intézését kezébe vevé, tudta, hogy a megtisztelő bizalom dicsőségével terhes köteleességek állanak kapcsolatban. Egyletünknek ugy alapszabályában, valamint az alakítást eszközölt első gyűlés közszellemében, nemkülönb az azon buzgó tagtársak, kik törekvéseinket gyámolták, nemes szándékukban kifejezett hivatását, mondhatni missióját a bizottság fölfogta, megértette.

Tudta azt, hogy itt a kezdet nehézségeivel való szokásos küzdelmen kívül még egy, kétség kívül igen szép, biztató, tette hevitő, de egyszersmind fíradhatatlan munkásságot igénylő feladattal áll szemközt, s ezen feladat nem kevesebb, mint az, hogy az erdélyi részek határán mű. ödő, s oly különböző elemek által lakott városban Nagy-Szebenben székelő katolikus és magyar egyletünk, lehetőleg rövid idő alatt, a többi erdélyi néptanító egyletek mellett nemcsak megállhasson, hanem versenytársa is, s ezáltal Nagy-Szeben városa közművelődési hivatásának megfelelővé tételét.

Mig tehát igen tisztelt közgyűlés egyrésztől a bizottságnak a kezdett akadályaival kell való küzdeni, másrésztől kezdettől fogva oda kelle törekednie, hogy egyletünk perczig se maradjon ama szenvedőleges állapotban, melyben oly sok tanítói egylet létezik, hanem kiemelkedve a mindennapiságból, kilépve a cselekvés terére, tettekben mutassa meg, hogy az erők egyesítése hatalmas tényezőül szolgál a népnevelés szent ügyének felvirágoztatására, s hogy azok közt, kik a közművelődés elősegítésén fáradoznak, méltó helyet foglal el a néptanító is.

Kilépni a munka terére, hatni, alkotni, gyarapítani, ez vala a bizottság jelszava. Megbizatása fontosságának teljes tudatában lelkesülve, de higgadt megfontolással fogott feladata megoldásához, s nem félve, de nem is kicsinyelve az akadályokat jó reménnyel, lépésről-lépésre mindig biztosabban haladott nehéz, de hálás pályáján.

Am de miként lett volna képes a bizottság az alapszabályok által kijelölt célt csak meg is közelíteni, ha nem támogattatik egyletünk tagjai által? E támo-

gatás nélkül csakhamar lelkadott volna a buzgalom, s mint fájdalom a társadalmi életben oly gyakran történik, a föllángolt tevékenységet k. zöny és lehangultság követte volna. — Ha tehát a bizottság nagy feladatának megoldása tekintetében a mélyen tiszt. egylet ohajtásának megfelelt — az egylet elismerését megosztja azon tevékeny tagokkal, kik működését gyámolták, kik éleszték a lelkesülés lángját s pályatársi készséggel vették át a munkának jelentékeny részét.

Ezek előrebocsátása után kedves köteletségének tartja a bizottság hü sáfárként beszámolni a reá bizotokról. Meg vagyunk győződve arról, hogy a mélyen tisztelt közgyűlés készséggel ajándékozand meg becses figyelmével s nem tekintendő elveszett időnek azon néhány perczet, mely alatt a mult képét tárjuk fel, hogy ebből lehetőleg tanuságot vonhassunk a jövőre nézve.

(Folyt. követk.)

— **IV. Választmányi gyűlés,** mely tartott 1881 jan. 9-én. Jelen voltak: Biró B. alelnök, Nagy I. kanonok, Straubert Ö., Pál I., Rancz J., Soó G. vál. tagok, Ávéd J. pénztárnok, Fogarasy J. ellenőr, Tódor J. társ. titkár.

1. A mult vál. gyűlés jegyzőkönyve hitelesítettik.

2. Alelnök jelenti, hogy nsgs és főt. Bubic s Zsigmond nagyváradi kanonok, papneveldei igazgató ur (eddig pártoló tag) mint alapító, nemkülönb nt. Bodó Miklós kolozsvári sz. f. r. házfőnök ur (eddig rendes tag) mint pártoló, és nt. Tamásy Áron tordai segédlelkész ur mint rendes tagok kívánnak a társulathba belépni.

Örvendetes tudomásul vétetik, azon kijelentéssel, hogy nsgs és ft. Bubic s Zsigmond kanonok urnak egy új diszokmánnyal kíván a társulat kedveskedni, Tamásy Áron ur pedig kívánsága folytán az I. szakosztályba fog soroztatni.

3. Alelnök jelenti, hogy Bándy Vazul ur mint rendes tag köteles munkáját beküldvén s a II. szakosztály által igen kedvező véleménynyel megbirálatván, a szerkesztőbizottsághoz a lap utján való közlés végett áttétetett; nemkülönb köteles munkálataikat beküldötték Bournáz Erő és Takó János urak, melyek az I. sz. o. elnökségének felolvasás és bírálat végett kiadattak.

— A választmány örvendetes tudomásul veszi és ohaját fejezi ki aziránt, hogy a szép példa minél több buzgó követőre találjon.

4. A mult vál. gyűlésen beteresztett pénztári kimutatás a kitűzött bizottság által megvizsgálatván, mindenben helyesnek találatott s pénztárnok és ellenőr fölmentendőknek ajálltatnak.

A választmány tudomásul vévén pénztárnokot és ellenőrt ezen időre a további felelősség alól fölmenti.

5. Pénztárnok és ellenőr a mult. vál. gyűlés 7-ik pontja értelmében a mult 1880. ápril 1-től december 31-ig tartó időszakra szóló számadást beteresztvén, és a kiküldött bizottsági tagok által megvizsgálatván, ki-tűnt, hogy minden rendben találatott, és a pénztár-

állás 1881. év elején ez leszen: 1) készpénzben 72 kr. — 2) kamatozó tőkében a t. p. 2327 sz. könyvecske szerint 565 frt. — 3) 2 drb földteherm. kötvényben 100 frt. 4) Tartozás az alapvagyonnak 105 frt. — 5) Tartozás a nyomdásznak 45 frt. — 6) künnlevő hátrálékban 583 frt. — 7) Tartozás az 1881-ik évi jövedelemnek előre elköltött tagdíjaiból 96 frt.

— Tudomásul vétetvén pénztárnok és ellenőr a kitett időre nézve a további számadás terhétől felmentenek, s a legközelebbi közgyűlésen ez ügyről jelentés tétetik.

6. Pénztárnok az előbbi ponttal kapcsolatosan indítványozza, hogy a kik mint előfizetők a lapot beszüntették, de megelőző időkről még hátrálékban vannak zavar elkerülése végett vagy az adósok lajstromából töröltessenek ki, vagy alkalmas módozat által rajtok a hátrálék hajtassék föl.

— Határozatott: hogy miután felvilágosítást kapunk az illetőktől, miszerint tartozásainknak eleget tettek, az adósok lajstromából kitöröltetnek.

7. Pénztárnok jelenti, hogy sokan vannak még tagok és előfizetők közül, kik eddig semmit sem fizettek, miért is kérdi: ha akar-e a társulat már egyszer hozott határozatának érvényt szeresni?

— Határozatott: hogy mindazon hátrálékosok, kik 1878 és 79-re még semmit sem fizettek, daczára annak, hogy erre magán és nyilvános uton fel lettek szólítva, a helybeli kisebb ügyeket rendező bíróságnak be fognak peresíttetni, minek elintézésével az elnökség megbizatik.

8. A tárgysorozat kimerítve lévén jegyzőkönyv hitelesítésére Nagy I. kanonok ur, Pál I. és Rancz J. vál. tagok kéretnek föl. — O—s.

— **Felsőleges királyunk és a Szentföld.** Ismeretes t. olvasóink előtt, hogy felsőleges királyunk I. Ferenc József magasztos kegyeletét lerovandó azon föld iránt, mely szent a zsidók, de szent a keresztények előtt is, s melynek II. Orbán pápa szerint „nincs egy talpalatnyi helye is, melyet meg nem dicsőített és szentelt volna vagy a Világmegváltó lábnyoma és árnyéka, vagy a bold. Szűz dicső jelenléte, vagy az Apostoloknak dicséretes száma, vagy a vértanuknak hitökért kiöntött sz. vére;“ szívének legbensőbb sugallatát követve 1869-ben Palaestinába a sz. helyek meglátogatására zárandokolt, s többféle kegyeletes alapítványokkal dicsőítette meg a vallásos habsburgi uralkodó házat. Nagyszívű uralkodónknak a Szentföld iránti eme kegyelete ma is ép oly forrón ég szívében, melynek szép jelét adta a legközelebb is azért, hogy a nazarethi templom számára egy 14,000 frtba került gyönyörű oltárt ajándékozott egy elragadó szép, fehér karrarai márványból készült Mária-szo borral; nemkülönben a jeruzsalemi és bethlehemi plébániai templomok helyreállítására nagylelkű bőkezűséggel 120,000 frankot adományozott, s ezenkívül a jeruzsalemi kath. nyomdát is kegyes jótékonyágában részesítette. — Ezzel kapcsolatosan a legbensőbb lelki örömmel jegyezhetjük föl

azt is, hogy főnséges trónörökösünk is királyi atyja dicső nyomdokait követve, még menyegője előtt jövő február hóban szintén a Szentföldre zárandokoland, mely utnak hiába törekednek liberalis lapjaink kizárólagos „ornithologiai“ színezetet adni, mert hiszen jól tudja azt mindenki, hogy a Habsburgok egy méltó utódja nem utazik a Szentföldre csupa vadászati sport üzése kedvéért. — „Sanctus Angelus sit intinere ejus, qui eum salvum ducat et reducat!“ O—s.

— **Mi czélja van a péter-filléreknek?** Igen szép megoldást nyer e kérdés a többek között a következő római tudósításokban XIII. Leo pápa a Szent-sége a római szegények felsegélésére a karácsonyi szent ünnepek alkalmából maga részéről 15,000 lírát, a „Sec. d. Mem.“ ujtán pedig 6,000 lírát összesen 21,000 lírát osztatott ki. Ha ide számíttatik ama 10,000 líra, melyet ugyanezen alkalomból a rabló kormányok által mindenkiből kifosztott szegény szerzetesek felsegélésére adott a pápai adomány 31,000 lírát teszen; mely adakozás, amily nagyinak mondható a pápa jelen szorult helyzetében, midőn legjogosabb birtokaitól megfosztva „sub hostili postestate constitutus“ maga is a hívők áldozatkész adakozására szorul, ép oly nagy hatást tett Rómában, s nemcsak a segélyben részesült szegények áldják a sz. Atyát, hanem mindazok lelkesülten szólnak nagylelkűségéről és valóban atyai szívéről, kik méltó összehasonlítást tehetnek e nagylelkű adakozások s a forradalmi kormány teljesíthetetlen ígérétei között, melyek oda irányultak, hogy az összerablott egyházi vagyonyból, majd a pápai kormány alatt elsanyargatott nép helyzetén fognak segíteni, de a melyeknek beváltása helyett a pápai aranypénz helyett ma rongy papírt adnak a nép kezébe, s az adók leszállíása helyett azokat tízszerezsen fölemelik, ugyannyira, hogy ma Olaszországban, daczára az elrabolt pápai birtokoknak és a szerzetesek confiscált nem osekülvé vagyonyának, minden falat kenyér meg van adóztatva, és az általános nyomor napról-napra ijesztőbb mérveket ölt. — E kétségbeesztő nyomoron némileg segíteni egyik czélja a péter-filléreknek. — Ne tessék tehát azokról oly kicsinylőleg, sőt gunyolólólag szólni a mi liberalis lapjainknak, annál kevésbbé, mert hiszen a legközelebbi időben Szeged és Zágráb szerencsétlenei is érezék annak jótékony hatását! O—s.

— **A kath. egyház eszélyessége törvényei-ben.** Ma talán egy művelt ember sincs, a ki ne tudná, mily renkívüli eszélyességről és mély bölcsességről tanuskodik a kath. egyháznak a 40 napi böjtre vonatkozó intézkedése. Azonkívül ugyanis, hogy ezen huzamos ideig tartó böjt által ináandó Megváltónk isteni példáját utánozzuk, a pusztában töltött 40 napi szt böjtlésének emlékét megszenteljük, s egyszersmind a dicső feltámadás ünnepére a legméltóbban előkészülünk stb. stb. a legtekintélyesebb orvosok nyilatkozata szerint ezáltal mi még egészségügyi szempontból is jelentékeny előnyben részesülünk, a menyiben ezen törvény szigorú megtartása által sok oly baj és betegségtől

mentek maradunk, melyeknek különben egyike vagy másika kétségkívül meglátogatna bennünket. A 40 napi bójt ugyanis épen tavasz kezdetére, a legváltózeleonyabb időszakra esik, a mikor is általános tapasztalat és orvosi észlelet szerint emésztőgépünk a legkevésbé alkalmas rendes mennyiségű és minőségű éledelek elviselésére és feldolgozására, a honnan aztán természetesen a legfőbb emésztési kellemetlenség és „gyomor“ baj származik. — De meg hatványozottabban lép előtérbe sz. egyházunk bölcsessége és eszélyessége például a házassági akadályokra vonatkozó törvényeiben, Ezeknek egyike szerint ugyanis a vérrokonság 4-ed izig bontóakadályt képez, mely alól csak igen fontos és ritka esetben adatik fölmentvény. S hogy mily bölcsen és eszélyesen történik ez, a többek között mutatja a jelen népszámlálás alapján felvett statisztikai kimutatás, mely szerint a zsidók a keresztényekhez viszonyítva ijesztő mérvű nagy contingest szolgáltatnak az örültek, vakok, siketnémák és bárgyuk létszámához. Így Poroszországban egy millió katolikusra 884 s egy millió protestánsra 887 elmebeteg esett; de egy millió zsidó közt nem kevesebb mint 1697 örült volt. Bajorországban az arány még kedvezőtlenebb, amennyiben ott egy millió katolikusra 964, ugyannyi protestánsra 925, ellenben egy millió zsidóra 2862 örült esett. Minek pedig okát ezen statisztika összeállítója főleg abban találja, mert a zsidók között aránylag igen gyakori a rokonok közti házasság, vezérelvén őket azon nem mindig czélszerű elv, hogy a vagyon hacsak lehet a rokonságban megtartassék és concentráltassék: a mi, valamint sok más ferde szokásai a zsidóknak, a mózesi törvény ama rendelkezésének helytelen és tulajágosan kiterjesztett magyarázatából vette eredetét, mely szerint a férfitestvér hiányában örökölő leányok csak oly férfihoz mehettek nőül, a ki atyjoknak törzséből való volt, hogy az egyes törzsek között törvényesen felosztott örökség és vagyon egyik törzsből a másikba át ne vitessék. (Móz. IV. k. 36. 8. v.) — Pro memoria az egyház törvényeit gunyolóknak. O—s.

Irodalom.

— **Irodalmi jelentés.** A ftdő papságnak tisztelettel jelentem, hogy legközelebb megjelent pályanyertes munkából, melynek czime: „A kulturharcz és a római pápa tévmentessége a lelkiismeret és állam szempontjából“ tizenkét intentio fejében immár számos példánnyal szolgálhatok. (Ára 3 frt.)

Jelentem továbbá, hogy korábbi pályanyertes munkáim közül a „Szabadelvűség, szabadság és vallás“ cziműnek második kiadásából néhány példány még megrendelhető nyolcz intentio (ára 2 frt.) elvállalása mellett. A „Szabadság, egyen-

lőség, testvériség“ czimű II-ik kiadása elfogyott. Harmadik kiadására azonban szintén elfogadok megrendeléseket akár intenciókra, akár 1 frt 20 krjával.

Vége megjegyzem, hogy munkáimat, ha nálam rendeltetnek meg, az utánvétellel megrendeltek kivételével, bérmentve küldöm, és hogy az elvállalt intenciók csak a munka átvétele után settől számítandó fél év alatt lesznek elvégzendők. Kelt Domaházán, (Borsódmegeye), u. p. Ajnácskő-Zabar, (Gömörmegeye) 1881. januárhó 17-én. Jézuznevenapján Sullay István, s. k. egrimegeyei áldozár, domaházi lelkész.

A napi események köréből.

— **Nyilvános hála.** Kegyelmes főpásztorunk dr. Fogarasy Mihály ő Excja a gyulafehérvári gymnasium ifjusági segélyegyletének ez évben is 20 frtot kegyeskedett adni. Mely kegyességért az intézet és ifjuság nevében legnőlyebben érzett háláját és köszönetét fejezi. Gy.-Fehérvárt 1881. január 28. Biró Béla, gymn. igazgató.

— **Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat** választmánya f. évi február 6-án d. e. 11 órakor gyűlést tart, melyre a t. cz. tagok meghívatnak.

— **Az irodalmi társulat pénztárának** fizettek: a) pártolási 5 frt díjt 1881-re: Finta István Szászrégen, Wigand János Szt-Ágota, Helmut Ignác Törösvár, Bodó Miklós Kolozsvár, Ágoston Lajos Nagy-Szeben, Heinrich Ignác N.-Várad, Biró Ferencz M.-Vásárhely, Nagy Lajos Csik-Szent-György, Kovács Elek Polyán, Török Antal N.-Enyed, Joksmán Nándor Gy.-Fehérvár, Weisz József Gy.-Fehérvár, Benkő Pál Gyó-Kilyénfalva, Bodó Alajos Csik-Somlyó: ezenkívül a minoriták társháza Kolozsvárt 1881-re 3 frt 75 krt, — o) rendes tagsági 2 frt díjt 1881-re: Sebők Imre Ó-Toplicza, Bour-náz Ernő Brassó, Takó János Gyó-Ditró, Straubert Ödön Gy.-Fehérvár, Tamás Áron Torda, dr. Tódor József Gy.-Fehérvár, Veres Sándor Csik-Szt-Imre, Szabó György Gyó-Szt-Miklós, Lázár Antal Jegenye, Erődsi Dávid Kis-Kapus; továbbá Csáki Dénes M.-Vásárhely 1881-re 1 frt 50 krt. — Hátralékaikat kifizették: Bardocz Mihály Szt-Katolna 1880-ra, Király Laios Sz.-Udvarhely 1878-ra és 1879-re, minoriták háza Kolozsvárt 1878-ra, Kovács Ignác Fogaras 1878-ra, Takó Béla M.-Portus 1878-79- és 80-r.

— **Szaporaság.** A lapok jelentik, hogy Százházon egy asztalos neje a napokban négy ikergyermeket szült, melyek közül kettő éi, de kettő a szegény anyával együtt elhalt. — Szerencsésebb volt egy dorozsmai csizmadia neje, ki plane őt jól kifejlett egészséges gyermekkel ajándékozta meg férjét 11 hónap alatt; és pedig a mult évi február hóban 3-mal, pár nap előtt pedig kettővel.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. **Szerkesztő-bizottság.** Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak: BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, T. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. gyorssajtóján Gyulafehérvárt. (Klűger B.-nál.)